

Lorentz Lyceum: (wereld)burgerschap

Inhoudsopgave

Onze school	2
Een prettige sfeer	2
Het Lorentz leidt op tot wereldburgers.....	3
Wat doen we dan concreet?	3
Het 'waarom'? Hoe wordt bepaald wat we willen?	3
Verwoording van de missie/visie en onze kernwaarden.	3
Hoe? Hoe zorgen we voor een goed leerklimaat en de sturing, kaders en randvoorwaarden voor het tot stand brengen van onze missie/visie?.....	5
Wat? Wat doen we dan aan (wereld)burgerschap?	5
<i>In de school</i>	5
Wat? En wat dan concreet?	7
En hoe verder?	8
Geraadpleegde bronnen	9

Onze school

Het Lorentz Lyceum heeft sinds de jaren '80 een sterke focus op internationalisering en burgerschap. De school verhuisde in deze periode van Arnhem-Noord naar Arnhem-Zuid, wat resulteerde in een meer diverse leerlingenpopulatie. De oprichting van een *English stream*, ontstaan uit de wens om expats en leerlingen met verschillende nationaliteiten onderwijs te bieden, heeft in de jaren '90 geleid tot de ontwikkeling van een internationale en tweetalige opleiding.

Momenteel verzorgen we regulier en tweetalig onderwijs (havo, vwo, gymnasium), evenals hoofdbegaafdenonderwijs (OPUS) en internationaal onderwijs. Het internationale onderwijs wordt verzorgd door onze *international stream*: Rivers International School Arnhem. Deze afdeling is gehuisvest in een ander gebouw en hanteert een andere benadering van burgerschapsontwikkeling, gekoppeld aan het IB-onderwijs, en wordt in dit document verder buiten beschouwing gelaten.

Als school leren en werken we in een inclusieve, respectvolle, en internationale leeromgeving. We streven naar de ontwikkeling van wereldburgerschap, waarbij respect, gelijkheid, en solidariteit centraal staan. Burgerschap beschouwen we als een concrete uiting en een integraal onderdeel van 'wereldburgerschap'. Dit principe is verankerd in de schoolcultuur en weerspiegelt onze breed gedragen missie en visie.

Dit beleidsdocument richt zich op:

1. De aard van de sfeer op school, gekenmerkt door acceptatie en inclusiviteit, waar leerlingen zich vrij en verantwoordelijk voelen.
2. Hoe de school deze sfeer bevordert en handhaaft en waardeert als een niet altijd direct meetbaar, maar waardevol kenmerk van de school.
3. Inspanningen om deze sfeer verder te ontwikkelen en te verankeren in de schoolcultuur.

Een prettige sfeer

Bezoekers, ouders en nieuwe collega's die onze school betreden, ervaren vrijwel direct de aangename sfeer die onze school kenmerkt. Een sfeer van acceptatie en inclusiviteit, vergelijkbaar met de kernwaarden 'vrijheid, gelijkheid en solidariteit', die essentieel zijn in onze democratische en pluriforme samenleving.

Leerlingen gaan op een gemoedelijke manier met elkaar om: in de aula speelt een leerling op de vleugel; op de tweede verdieping wordt in een lokaal Dungeons & Dragons gespeeld door een zestal leerlingen van OPUS (onze afdeling voor hoogbegaafden); terwijl andere leerlingen regenboogvlaggen ophangen in het trappenhuis ter voorbereiding van Paarse Vrijdag. Ook is er een groep bezig met het bedenken van een thema voor de jaarlijkse MUN en welk SDG daaraan gekoppeld zou kunnen worden.

Hoewel deze 'voelbare' sfeer niet altijd 'meetbaar' is, heeft het voor ons grote meerwaarde. Dit kenmerkt de school waar we willen zijn en willen werken en leren. Alleen in een prettige en veilige school, waar leerlingen en personeel op een respectvolle en constructieve manier met elkaar omgaan, kunnen leerlingen en collega's hun potentieel maximaal ontwikkelen.

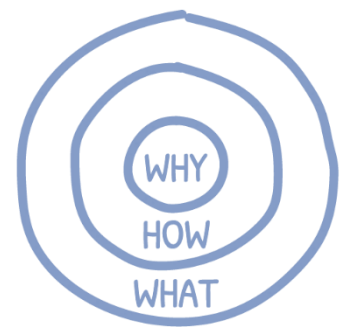
Het Lorentz leidt op tot wereldburgers

Burgerschap is bewust verweven in het fundament van onze school, verankerd in ons DNA, onze missie en visie, en zowel in ons verleden als in onze toekomst. Wij beschouwen burgerschap als een onderdeel van ons grotere internationaliseringsprogramma, dat in onze analyse een geëxtrapoleerde versie is van meer nationaal gericht burgerschap.

Traditioneel gezien zijn we een school die respectvol samenleven in 'een wereld die steeds kleiner wordt' hoog in het vaandel heeft staan. Met een steeds diversere leerlingpopulatie streven we naar een veilige en prettige leefomgeving voor iedereen, ongeacht hun achtergrond, genderidentiteit, etniciteit of religie. We streven ernaar een gastvrije school te zijn voor iedereen. Op het Lorentz ben je 'thuis in de wereld' (*@home in the world*) en thuis zijn in de wereld kan alleen worden bereikt door een sterke ontwikkeling van burgerschap.

Wat doen we dan concreet?

Om inzichtelijk te maken wat we doen, gebruiken we de drie niveaus van de bekende 'Golden Circle' van Simon Sinek: het 'Waarom?' (*waarom doe je iets?*), het 'Hoe?' (*hoe doe je dat?*), en het 'Wat?' (*wat doe je dan?*). Dit is grofweg het verschil tussen het niveau van beleidsmakers (waarom) en uitvoerders (wat), en de laag die daartussen ligt en de vertaalslag maakt naar hoe je die doelstellingen in de praktijk invult (hoe).

Het 'waarom'? Hoe wordt bepaald wat we willen?

Gezamenlijk hebben we als school heldere doelstellingen geformuleerd over burgerschap. Deze doelstellingen worden gedragen door de hele organisatie en de stakeholders: van leerlingen, tot docenten en ouders: iedereen heeft meegedacht over de richting waar we als school heen willen. En daar was grote overeenstemming over. De directie heeft gezorgd voor sessies waarin we over de schooldoelen konden nadenken. Dit transparante en democratische proces heeft geleid tot een sterk profiel en een duidelijk en realistisch schoolplan die de doelstelling van (internationaal)burgerschap verwoordt en gezorgd heeft voor een breed draagvlak.

Verwoording van de missie/visie en onze kernwaarden.

De missie/visie is uiteindelijk op de volgende manier verwoord:

“Op het Lorentz Lyceum leiden we onze leerlingen op tot verantwoordelijke, zelfbewuste wereldburgers, die in staat zijn de regie over hun leven in eigen hand te nemen. We bereiden onze leerlingen voor om een constructieve bijdrage te leveren aan en in een almaar veranderende wereld met een diversiteit aan mensen, meningen en ontwikkelingen”.

Vervolgens hebben we kernwaarden geformuleerd waarin dit uitgewerkt is:

Ken jezelf

Iedereen is uniek. 'Ik heb vertrouwen in mijzelf, ik mag fouten maken en ik ontdek en ontwikkel mijzelf in een veilige omgeving. Ik heb invloed op mijn eigen ontwikkeling en vraag en vind de ondersteuning die ik nodig heb'.

Verbind verschillen

Ik ben betrokken bij de wereld, waarvoor we met elkaar verantwoordelijk zijn. Door samen te werken, respect te hebben, nieuwsgierig te zijn en het kennen van mijzelf en de ander, komen we verder en leren we meer. We zijn het vast niet altijd met elkaar eens, dat hoeft ook niet, zolang we open staan voor elkaar.

Ontdek de wereld

Ik sta open voor nieuwe ervaringen. Ik durf risico te nemen omdat ik vertrouw op mijn (zelf)kennis en vaardigheden. Ik verleg mijn grenzen op sociaal en academisch vlak en draag bij aan een duurzame wereld. Ik voel me thuis in uiteenlopende (internationale) situaties met een diversiteit aan mensen.

Vertrekkend vanuit de missie, visie en kernwaarden, belanden we al snel bij de kern van onze opvatting over burgerschap: in een veilige omgeving ontdekken en ontwikkelen leerlingen hun eigen identiteit en groeipotentieel. Vanuit deze fundamenten streven leerlingen op een respectvolle wijze naar verbinding met hun omgeving. Vervolgens evalueren en reflecteren leerlingen zowel individueel als gezamenlijk op de wereld om hen heen.

Leren is een actief, sociaal en betekenisvol proces. In dat proces richten we ons op: persoonlijke groei (ik ken mijzelf, ik wil leren en ik heb het vertrouwen dat ik kan groeien), betekenis (wat ik leer, is betekenisvol voor mij en de wereld waarin ik wil leven), relatie (we gaan met een positieve intentie, zorgzaam en respectvol met elkaar om), ontdekken (we gaan op zoek naar en staan open voor nieuwe ervaringen en inzichten) en ontwikkelen (we creëren een omgeving waarin onze kwaliteiten en mogelijkheden tot ontwikkeling kunnen komen).

En deze missie kan alleen succesvol zijn als ook het onderliggende **klimaat** aanwezig is om dit mogelijk te maken. De nadruk op een goed leerklimaat speelt al jaren een belangrijke rol op onze school en worden in ons schoolplan en schoolgids van 2020 al als volgt verwoord:

"We gaan vanuit een positieve houding met elkaar om en nemen samen verantwoordelijkheid voor de sfeer en onze school. Leerlingen en collega's voelen zich veilig en thuis, iedereen mag zichzelf zijn. Collega's, leerlingen en ouders zijn betrokken bij de school en elkaar. Er is aandacht voor plezier en ruimte voor gezamenlijke activiteiten".

De school is "een veilige ontmoetingsplaats van mensen. In een gezonde leeromgeving is ruimte voor diversiteit aan religieuze, levensbeschouwelijke en politieke overtuigingen en meningen. Verdraagzaamheid en gelijkwaardigheid zijn dan ook essentiële componenten van onze leercultuur. Daarom vragen wij iedereen om rekening met anderen te houden. Leerlingen, docenten en overige medewerkers maken samen de school, waar gepraat, geluisterd, bewogen en gelachen kan worden. We willen een school zijn waar we elkaar vertrouwen en waarderen door elkaar complimenten en feedback te geven"

Hoe? Hoe zorgen we voor een goed leerklimaat en de sturing, kaders en randvoorwaarden voor het tot stand brengen van onze missie/visie?

Voor de vertaalslag van wat we willen (de doelstelling, het waarom) naar de praktijk, gebruiken we een duidelijke structuur van verantwoordelijkheid en ondersteuning om het leefklimaat en de processen binnen onze school te verankeren, te evalueren en te verbeteren. Daarnaast stellen we duidelijke eisen aan ons personeel en aan de leerlingen.

We hebben een **sterk docententeam** dat in staat is om een goed klimaat te borgen en burgerschap uit te dragen en te doceren. Bij de jaarlijkse 'Review dag' en bij lesbezoeken door de schoolleiding wordt de DOT (digitale observatie tool) gebruikt om de toepassing van de wereldburgerschapsvaardigheden (zie bijlage) tijdens de lessen te registreren. Hierna vindt een terugkoppeling plaats aan de docenten zodat mogelijke bijsturing kan plaatsvinden. Daarnaast is er binnen iedere sectie een sectielid verantwoordelijk voor de borging van internationalisering met daaraan gekoppeld de internationale vaardighedenlijn, binnen het vak curriculum.

Daarnaast hebben onze **mentoren** een duidelijke taakstelling en verantwoordelijkheid om het klimaat en de burgerschapsvaardighedenontwikkeling te monitoren. De **jaarlaag-coördinatoren** sturen mentoren aan.

Het coördinaat stelt samen met docenten en de leden van verschillende commissies en werkgroepen concreet beleid uit om de burgerschapsdoelen te behalen. De coördinatoren en commissies leveren ieder een bijdrage aan het tot stand brengen van burgerschap onderwijs en/of het creëren van een goed **klimaat** wat hier een voorwaarde daarvoor is.

We hebben een **zorgteam**, een **veiligheidscoördinator**, een **coördinator voor tweetalig onderwijs**, een **inclusieteam**, een **MUN team**, een **coördinator van de internationale stage**, een **coördinator voor het profielwerkstuk** (dat gekoppeld is aan de SDG's) en een **commissie internationalisering**.

Ook hebben we het **solidariteitsfonds** een **ouderraad** en een **leerlingenraad** dat de betrokkenheid van ouders en leerlingen tot doel heeft.

Daarnaast zorgen we voor verbinding en schakelen we externe expertise in door samenwerking met het **Nederlandse UNESCO-scholennetwerk**, **Nuffic**, **Globi**, **TTOost** en **Erasmus+**.

Wat? Wat doen we dan aan (wereld)burgerschap?

In de school

Als eerste, gewoon goed verzorgde **vaklessen** met ruime aandacht voor burgerschap. In de vaklessen is er aandacht voor CLIL (TTO) of TVO (AVO), waardoor automatisch de culturele context wordt versterkt (4Cs van Do Coyle). Onze TTO-leerlingen krijgen ook IB-onderwijs, een onderwijsconcept dat de nadruk legt op socialisatie en persoonlijke ontwikkeling. Binnen de lessen laten we onze leerlingen actief en met onderzoeksoopdrachten de wereld ontdekken. Dit vormt de basis van onze didactiek en stimuleert burgerschap door samen, met lef, vanuit zelfkennis, leergierigheid en verantwoordelijkheid, anderen te ontmoeten en verschillen te verbinden.

De **mentorlessen** zijn zo ingericht dat ze het verwerven van burgerschapsvaardigheden ondersteunen. Hiervoor zijn schooleigen mentorlessen ontwikkeld in de onderbouw, en voor de bovenbouw zijn deze nog in ontwikkeling. Iedere periode staat er een vaardigheid centraal. Tijdens de mentorlessen leren leerlingen bijvoorbeeld hoe ze kunnen samenwerken, onderzoeken en

reflecteren. Dit maakt het voor de leerlingen duidelijk wat er van hen wordt verwacht. De vaklessen sluiten hierop aan en ondersteunen deze mentorlessen.

Klas 1

Periode 1 – computervaardigheden (studievaardigheden)

Periode 2 – samenwerken (Internationale vaardigheden)

Periode 3 – bronnen op waarde schatten – mediawijsheid (studievaardigheden)

Periode 4 – communicatie (Internationale vaardigheden)

-

Klas 2

Periode 1 – leren leren (studie vaardigheden)

Periode 2 – plannen (studie vaardigheden)

Periode 3 – Informatie opzoeken internet, boeken, kranten (Internationale vaardigheden)

Periode 4 – presenteren eigen werk / mening (Internationale vaardigheden)

Klas 3

Periode 1 – onderzoekende houding (Internationale vaardigheden)

Periode 2 – onderzoekende houding (Internationale vaardigheden)

Periode 3 – zelfverantwoordelijkheid & reflecteren (Internationale vaardigheden)

Periode 4 – zelfverantwoordelijkheid & reflecteren (Internationale vaardigheden)

Ook de ouders worden aangehaakt om bij te dragen aan de ontwikkeling van burgerschapsvaardigheden van hun kind. We organiseren thema ouderavonden waarbij een expert ouders informeert en handreikingen biedt voor de ontwikkeling van hun kind op het gebied van internationale vaardigheden en studievaardigheden. De thema ouderavond sluit aan bij de vaardigheid van de periode waar hun kind op dat moment op school mee bezig is.

MUN's

Onze leerlingen organiseren zelf een Model United Nations, waarbij we onze schooldeuren wagenwijd openzetten voor leerlingen uit de rest van Nederland en de wereld. Alle leerlingen nemen deel aan een MUN in de loop van hun schoolloopbaan. Bovendien kunnen leerlingen naar een andere school, soms in het buitenland, om te samen met anderen te debatteren over belangrijke maatschappelijke vraagstukken.

Buiten school

Leerlingen bij ons op school reizen veel. Al deze reizen dragen bij aan de ontwikkeling van burgerschap. De verplichte ervaring in gastgezinnen op onze tweetalige afdeling, de internationale stage en onze toenemende focus door de integratie van burgerschapsvaardigheden binnen de reizen maken deze ontwikkeling aantoonbaar, merkbaar en meetbaar. (zie bijlage 2).

Zeven vaardigheden

In toenemende mate maken we gebruik van de **rubriek internationalisering**, waarin alle burgerschapsvaardigheden staan. Zo borgen we in toenemende mate de zeven vaardigheden die we als team hebben geselecteerd en gecategoriseerd voor wereldburgerschap: **communiceren, lef hebben, ruimdenkend zijn, samenwerken, verantwoordelijkheid nemen, onderzoeken en reflecteren**. Deze rubriek wordt steeds meer een integraal onderdeel van onze lessen, activiteiten en reizen en maken meer inzichtelijk wáár we in onze lessen en activiteiten daadwerkelijk werken aan (wereld)burgerschapsvaardigheden.

Wat? En wat dan concreet?

Om concrete voorbeelden te geven bij welke vakken en bij welke schoolactiviteiten burgerschapselementen terugkomen binnen onze school hieronder een overzicht. Het overzicht is gekoppeld aan de termen zoals deze verwoord zijn door het VO-raad op de onderstaande poster:

Aspect	Waar komt dit terug?
Vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit	geschiedenis, maatschappijleer / global studies, MAW
Rechten en plichten	geschiedenis, maatschappijleer / global studies, MAW
Mensenrechten en kinderrechten	geschiedenis, maatschappijleer / global studies, MAW
Medezeggenschap	Klankbordgroep, leerlingenraad, MR, MUN
Kritisch denken en creatief denken	Het vak CTS (Critical thinking skills) in klas 1, filosofie, BV, Accent
Samen besluiten nemen	samenwerkingsopdrachten bij alle vakken, MUN
Empatisch vermogen	mentorlessen, opgenomen in vaardighedenlijn, rol veiligheidscoördinator (werkt met pestprotocol)
Formuleren, reflecteren, redeneren en argumenteren	zaakvakken, TTO English, leerlijn in leerjaar 1,2 en 3
Omgaan met verschillen – Politieke voorkeur	maatschappijleer – global studies, MAW, aardrijkskunde, geschiedenis
Omgaan met verschillen – Sociaal en economisch	Economie – aardrijkskunde – geschiedenis – Eumind projecten – MarchMUN – LMuna – buitenland reizen in meiweek
Omgaan met verschillen - Levensbeschouwing	maatschappijleer / global studies, MAW, mentorlessen
Omgaan met verschillen – In gender seksuele voorkeur	GSA activiteiten - mentorlessen
Omgaan met verschillen – Cultuur	aardrijkskunde, TTO onderwijs - buitenland reizen in meiweek – aandacht voor verschillende culturen en achtergronden binnen één mentorgroep
Verantwoordelijkheid nemen	organisatie door leerlingen van MarchMUN, schoolfeesten, LMuna, klassenvertegenwoordigers in klankbordgroepen, reis Nepal
Verbinden van leefwerelden en maatschappelijke vraagstukken	geschiedenis, maatschappijleer / global studies, klassieke vorming (La/Gr), aardrijkskunde, MAW, buitenland reizen in meiweek, uitwisselingen
Participeren	BO, Accent, mentorlessen
Van lokaal tot mondiaal	Wereldburgerschapsvaardigheden, Internationaal georiënteerd, speelt een rol in de lessen van alle vakken

En hoe verder?

Onze volgende stap is het integreren en bestendigen van onze doelen in een (elektronische) leeromgeving, waardoor de groei en opbrengsten van burgerschapsonderwijs duidelijker zichtbaar worden. We willen binnen deze leeromgeving onze certificering uitbreiden en de doorlopende leerlijn 'burgerschap' beter zichtbaar maken.

Op deze manier worden de burgerschaps(leer)doelen voor docenten, mentoren, ouders en natuurlijk leerlingen helderder. Ze kunnen beter worden gemonitord en de koppeling aan de zeven vaardigheden zal krachtiger worden.

Deze leeromgeving zal een rol gaan spelen als een 'ontwikkelingsportfolio' bij de ontwikkeling van de vaardigheden, het borgen van de ontwikkeling en het reflecteren hierop.

Geraadpleegde bronnen

AWP Sociale Kwaliteit e.a., *ijkpunten voor goed burgerschapsonderwijs*. Amsterdam (2021).

Azizi, B., *Wereldburgerschap, reflecties op wereldburgerschap in de spiegel van Afghanistan en Nederland* (Soesterberg, 2020).

Curriculum.nu, *Leergebied burgerschap, Voorstel voor de basis van de herziening van*

Eidhof, B., *Handboek burgerschapsonderwijs voor het voortgezet onderwijs* (Den Haag 2020).

Lorentz Lyceum, *kernwaarden*. (<https://www.lorentzlyceum.nl/lorentz-dna/kernwaarden/>, 2021).

Ontwikkelteam burgerschap, *de kerndoelen en eindtermen van de leraren en schoolleiders uit het ontwikkelteam Burgerschap*. (<https://www.curriculum.nu/download/bu/Voorstellen-Burgerschap.pdf>, 2019).

Sinek, S., *start with why* (2011).

SLO.nl, *basisvaardigheden*. (<https://www.slo.nl/thema/meer/basisvaardigheden/>, 2023).

SLO.nl, *onderwijsdoelen*. (<https://www.slo.nl/sectoren/havo-vwo/burgerschap-havo-vwo/onderwijsdoelen>, 2023).

VO-raad, *burgerschapsonderwijs*. (<https://www.vo-raad.nl/onderwerpen/burgerschapsonderwijs>, 2022).